Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

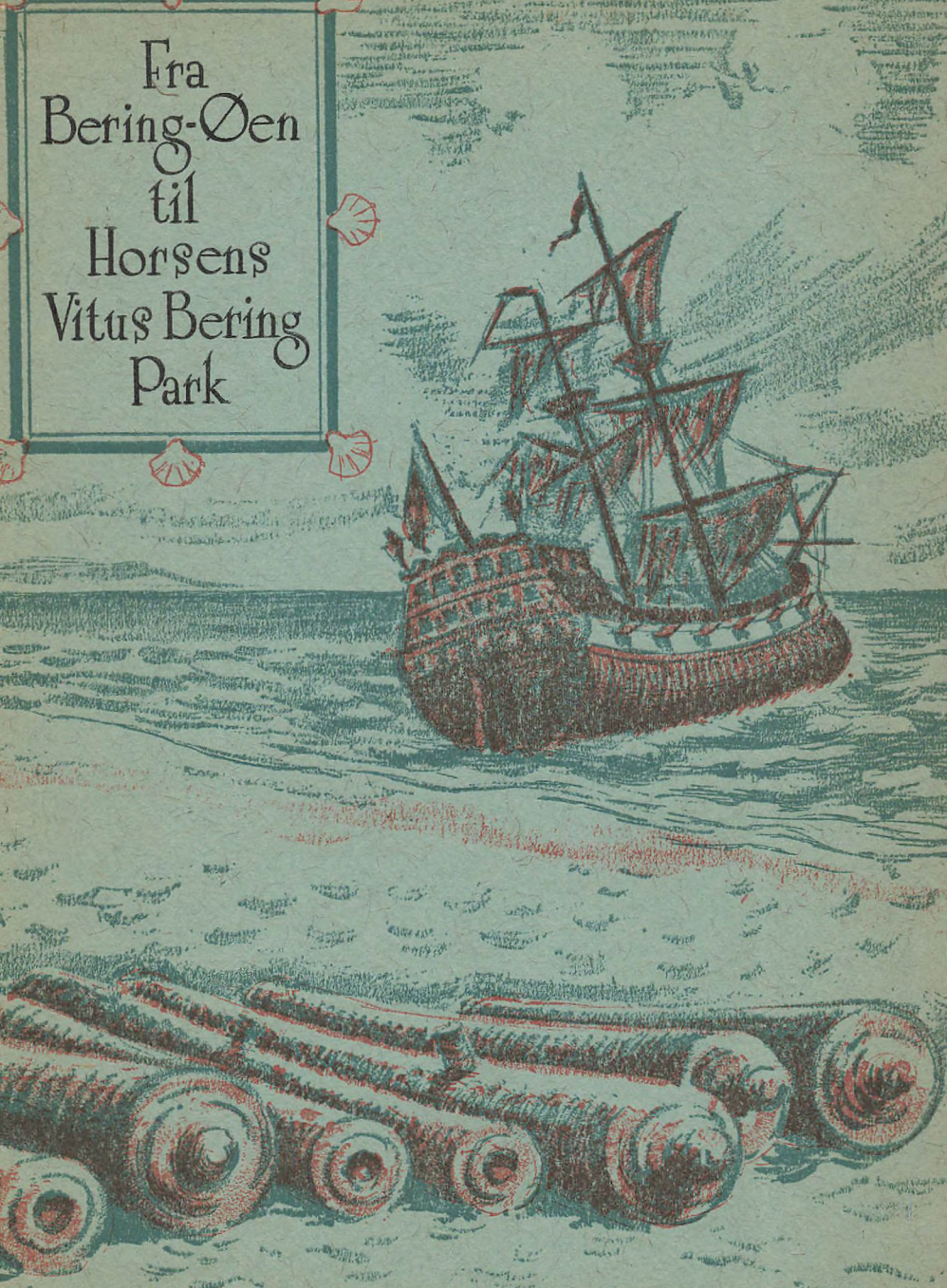
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

Fra Bering-Øen til Horsens Vitus Bering Park

ERLING STENSGÅRD

Fra Bering-Øen til Horsens Vitus Bering Park

Vitus Bering

Historien om Berings Kanoner

Ja, nu er disse ærværdige minder om en stordåd altså omsider havnet i *Horsens,* i den by, hvor kaptajn-kommandøren, som var deres herre og mester, kom til verden i året 1681. Den by, hvorfra han i sin ungdom drog ud for, efter i 22-årsalderen at være trådt i russisk tjeneste, at vie sit liv til eventyrlige farter på de store have. Den by, som han kærligt havde i tankerne, dengang han fra sin udlændighed skænkede stadens „husarme" en lille arvelod, og som på sin side aldrig glemte Vitus Bering, selv om det var i klodens yderste rand og under et fremmed flag, han som søfarer og opdagelsesrejsende indskrev sit navn på verdenskortet med uudslettelige træk.

Historien om de Bering'ske expeditioner er tit fortalt og skal ikke gentages her. Lad os nøjes med et uddrag af, hvad skolemanden og historikeren Peter Lauridsen, som 1885 udgav sin værdifulde bog om Bering, skrev om Den første kamtsjadalske Expedition til Beringstrædet og Den store nordlige Expedition, som bl. a. gik til Alaska, disse to „enestående foretagender blandt alle tiders arktiske rejser":

„Berings egentlige udgangspunkt lå ude på jordens yderste grænse; Kamtsjatka var dengang ligeså vildsom

som Boothia Felix og Smith's Sounds kyster er i vore dage... 130 længdegrader, flere tusinde mile, jordens mindst gæstmilde egne, klodens koldeste strøg, bjerge, endeløse stepper, uigennemtrængelige skove, moradser, snedynger og have skilte ham fra Kamtsjatkaflodens munding, og derhen skulle han føre, ikke en let expedition, men et umådeligt provianttræn, et uhyre skibsbygningsmateriel; på rejsen måtte bygges flodfartøjer i snesevis og to søgående skibe. Snart gik det op ad Sibiriens stride strømme, snart på hesterygge eller hundeslæder gennem jakutens og tungusens øde, triste skove; han benyttede flere hundrede arbejdere og dobbelt så mange heste for at udføre det arbejde, som vore expeditioner nu sædvanlig gør det af med i nogle uger..."

Glemmes må det heller ikke, at expeditionerne var *mange år* undervejs, men at det allermeste af tiden medgik dels til lange ophold i sibiriske byer, dels til de trælse transporter gennem Ruslands og Sibiriens kæmpestore, ofte vejløse arealer.

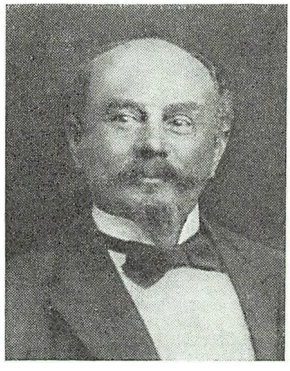
Bering led sin pinefulde død og fandt sin simple grav på den barske, nøgne ø øst for halvøen Kamtsjatka.

Som den ligger dèr, beskyllet af et frådende, stormfuldt hav, vil denne ø til evig tid minde alverdens søfarende nationer — ja, man kan vel næsten sige: enhver skoledreng på hele den vide jord — om, at Bering-øen, sammen med Bering-strædet og Bering-havet, er manende kapiteloverskrifter i den romantisk-spændende fortælling om de store bedrifter, der med et ufatteligt opbud af viljestyrke og under umenneskelige savn og lidelser udførtes af en skare tapre og hårdføre mænd til-

hørende adskillige nationer — især dog Rusland — under ledelse af deres danske chef, sømanden fra Horsens.

— — —

Tohundrede og femten år er forløbet siden den dag, da de to støbejernskanoner, der nu står som et mindesmærke i Horsens' Vitus Bering-park, blev lagt til hvile på Bering-øens strandbred side om side med tolv andre ildrør af samme slags. Man skrev dengang det Herrens år 1742.

Peter Lauridsen
som i 1885 udgav sin bog om Vitus Berings togter

Hvor kom de fra? Og hvordan gik det til, at de foreløbig — en lang foreløbighed! — fik deres plads på den fjerne strand?

De havde hørt hjemme på det af Den store nordlige Expeditions to skibe, der stod direkte under Berings kommando. „Sankt Peter" var dette fartøjs navn. Søsterskibet hed „Sankt Paul", og dets chef var den russiske kaptajn Alexei Tsjirikov.

Da disse to skibe i juni 1741 stod til havs fra den efter dem opkaldte havn Petropavlovsk på Kamtsjatka, var hvert af dem udrustet med det samme antal skibskanoner, nemlig ni 3-pundige og fem 2-pundige (foruden tre såkaldte falkonetter).

Begge skibene fulgtes ad et kort stykke vej over det dengang endnu udøbte Bering-hav, indtil de i slutningen

af måneden, medens de befandt sig syd for Aleuternes ørække, tabte hinanden af sigte for aldrig siden at mødes. Hvert fulgte nu sin egen kurs, og Bering og hans besætning ombord på „Sankt Peter" var ene om det tit udførligt skildrede, farefulde togt, som nåede sit højdepunkt i opdagelsen af Alaska, hvis snedækte Sankt Eliasbjerg lyste søfarerne i møde sidst i juli måned. For tyskeren Steller, expeditionens berømte naturvidenskabelige medarbejder, var det en mægtig skuffelse, at der kun levnedes ham overmåde kort tid til hans studier i land — Bering, på hvem et tyngende ansvar hvilede, gav meget hurtigt ordre til at begynde sejladsen hjemad, og denne befaling lod sig ikke trodse.

Men *hjem* nåede „Sankt Peter" — som bekendt — jo aldrig.

Medens skørbugen, denne frygtelige sygdom, som man i de tider stod ret magtesløs over for, hjemsøgte de ombordværende, fra kaptajn-kommandøren og ned til den simpleste matros, kæmpede fartøjet sin ulige kamp med det oprørte hav, tågen og de hylende storme, indtil det i november kastede anker ved den ø, der skulle blive dets sidste station på det vovelige togt. Her knustes „Sankt Peter" til vrag mod kysten, og her ramtes Vitus Bering i december af den død, som allerede havde bortrevet så mange af hans undergivne.

Om den danske opdagelsesrejsendes tragiske endeligt er der skrevet mange ord, men ingen vel så smukke som den hyldest, den norsk-amerikanske naturforsker og Bering-expert Leonhard Stejneger gav vor berømte landsmand, idet han i et brev til mig skrev:

Når Bering faldt på højden af sin sidste sejr, så kan hans død nøje sammenlignes med Nelsons ved Trafalgar. — Danmark har fostret mange søhelte, som i „røg og damp" har kæmpet og bragt deres fædreland ære, men kommandør Vitus Jonassen Berings plads i historien er fuldt op ved deres side. Danmark skylder hans minde en fuld oprejsning for den lange forsømmelse.

— — —

Efter chefens bortgang blev det hans næstkommanderende, den da 40-årige, dygtige og handlekraftige svensker Sven Waxell, der kom i spidsen for den lille skare søfolk, som ikke var blevet fældet af skørbugdødens hærgen.

Under de mest primitive forhold måtte de hårdtprøvede mænd overvintre på den øde ø, som de forøvrigt først efter mange besværlige strejftog og megen spejden blev overbevist om *var* en ø — længe havde de håbet, at det var etsteds på Asiens fastlandskyst, de var strandet.

Hele den tid vi opholdt os på denne ø — hedder det i expeditionens dagbog — døjede vi meget ondt. Vore boliger var huller i sandet, dækkede med sejldug. Vi måtte samle drivtømmer på strandbredden, og det måtte vi bære hjem på vore skuldre, 10—12 verst'er (russiske mile). Og på det tidspunkt var vi næsten allesammen meget syge af skørbug, som hjemsøgte os så længe, at nogle af mandskabet ikke blev helt raske før om foråret, da der blev friskt, grønt græs at få...

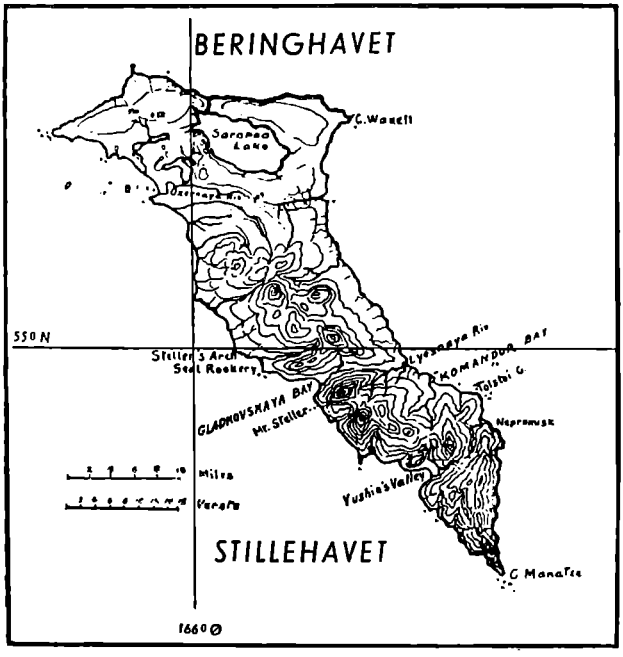
Ønsket og håbet om at slippe ud af disse trøstesløse forhold, bort fra øen, over til fastlandet, lod sig imidlertid ikke nedslå. Og virkelig — frelsen kom! Med

opbyden af deres sidste kræfter lykkedes det de skibbrudne, hvor medtagne de end var, at anvende tømmer fra „Sankt Peter"s vrag til bygning af et nyt, blot langt mindre fartøj, en såkaldt hukkert. Det var en dag i april måned 1742, at alle mand samledes til rådslagning og traf bestemmelse om dette skibsbyggeri, og under 6. maj i den russiske almanak (svarende til vor kalenders 17. maj) indeholder optegnelserne følgende glædelige notits:

Med Guds hjælp begyndte vi bygningen af fartøjet med at rejse stævnen og agterstavnen. Skibet skal have en længde af 36 fod og være 5 fod 3 tommer dybt.

Arbejdet faldt såre vanskeligt, bl. a. fordi expeditionens skibstømrere, tre i tallet, alle var blevet ofre for skørbugen. Til alt held var der imidlertid blandt de overlevende en sibirisk kosak, som havde haft arbejde på skibsværftet i Okhotsk — forresten under danskeren Spangberg, der var leder af expeditionens Japan-afdeling — og denne mand viste sig at kunne gøre god gavn.

Alle mand, med undtagelse af dem, der skulle sørge for madforsyningen, sled i det efter bedste evne, og den 9. (20.) august, kl. 5 om eftermiddagen, blev hukkerten søsat. Kort forinden, på månedens første dag, havde alle de skibbrudne holdt et møde for at rådslå om, hvad der skulle gøres ved de ting fra „Sankt Peter"s udrustning, som der umuligt kunne blive plads til om bord i det lille ny fartøj (som forøvrigt også fik navnet „Sankt Peter"). Af den store mængde materiel, som fandtes i vraget — det drejede sig om ikke mindre end $88^1/_2$ tons — lod kun en mindre del sig anbringe i hukkerten.

Kort over Bering-øen, tegnet af L. Stejneger

Denne første augustdag blev *Bering-kanonernes skæbnedag*, idet disse tunge støbejernsgenstande blev opført sammen med andre sager på en yderst nøjagtigt affattet liste over alt det materiel, som man var nødt til at *efterlade på øen.*

Denne liste, som er nævnt — men ikke aftrykt — i Golders store værk om Berings expeditioner, er stadig bevaret; den findes i „Statens Centralarkiv for SSSR's Krigsflåde" som nr. 212, sag nr. 2, år 1742, af Admi-

ralitets-Kollegiets papirer. Den er undertegnet: „Leutenant Sven Waxell" — de eneste ikke-russiske bogstaver i hele aktstykket. En afskrift af denne liste har doktor Mikhael Belov ved Arktisk Institut i Leningrad været så elskværdig at meddele; den er nu indlemmet i Centralbiblioteket i Horsens.

En af de sidste dage, forinden de nu af nyt livsmod opfyldte mænd gik om bord i hukkerten og den 13. (24.) august 1742 sejlede bort fra Bering-øen (med dette navn var den allerede blevet døbt), det fængsel, hvor de i halvniende måned havde haft så drøje kår, rejste de et trækors på Vitus Berings grav. Dette kors smuldrede senere hen og er gentagne gange blevet fornyet, bl. a. af den danske professor Hans Johansen, som i årene fra 1928—31 foretog zoologiske og geografiske forskninger i Kamtsjatka og på Bering-øen.

Et par uger efter afsejlingen fra øen kastede hukkerten „Sankt Peter" anker i Petropavlovsks havn; hertil var expeditionsskibet „Sankt Paul" allerede vendt tilbage i oktober det foregående år.

Det lakkede altså mod afslutningen af de berømmelige togter, om hvilke sagkundskabens dom (som Kaj Birket-Smith har sagt) lyder: Disse rejser kom til at spille en afgørende rolle for Rusland; ikke blot gav disse videnskabelige foretagender af første rang landet plads mellem Europas kulturnationer, men tillige var de indledningen til, at det kunne udvide sit herredømme til Amerikas fastland (Alaska) og hævde sig dèr i over 100 år.

Her foretages nu en sceneforandring.

Fra Bering-havets tågebanker flyttes skuepladsen til Århus — til Statsbibliotekets beskedne katalogiseringskontor. Tiden er: en dag i efteråret 1938.

Her sad jeg dengang, beskæftiget med i embeds medfør at revidere dagens høst af nyskrevne katalogsedler for just anskaffede bøger. Tid til egentlig læsning i disse bøger har en katalogisator jo ikke, men blade i dem og kigge i dem skal og må han naturligvis. Pludselig falder mine øjne da på en illustrationstavle i en på tysk skreven bog: „Die Eroberung Sibiriens", forfattet af Juri Semjonow og udkommet i Berlin 1937. (Ny, omarbejdet udgave med titel: „Sibirien" så lyset i Berlin 1954). Og ligeså pludselig slår en idé ned i mig.

Billedet viser nemlig en fotografisk optagelse af en gold og øde strandbred, på hvis sand fjorten gamle kanonrør ligger i række og geled. Og underskriften lyder: Rustne kanoner fra „Sankt Peter" på Bering-øens strandbred.

Læseren, der er kommet gennem de foregående sider, vil strax være på det rene med, at det her drejer sig om Waxells og hans mænds depot ved strandingsstedet! — På mig, som må tilstå, at jeg indtil hint tidspunkt vel næppe vidste stort mere om Bering og hans togter end folk, som de er flest, virkede fotografiet i høj grad inspirerende: Tænk, at der derovre i det fjerne virkelig fandtes håndgribelige efterladenskaber fra den store danske opdagelsesrejsendes berømteste Stillehavs-færd! Og havde Horsens ikke lige siden Knud Rasmussens dage tumlet med planer om at rejse Bering et mindesmærke

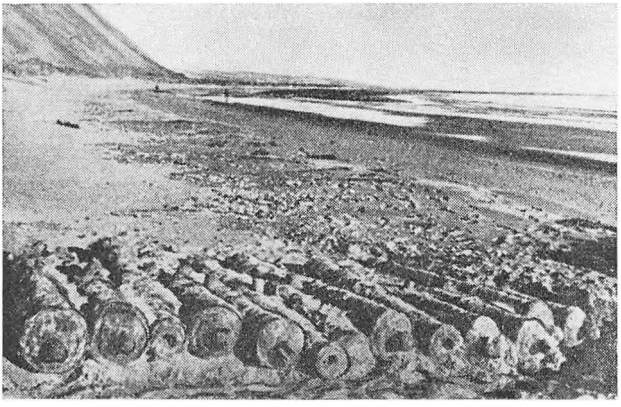
i hans fødeby? Ja, men så ville alt jo kunne føje sig som hånd i handske — det gjaldt blot om at opnå, at Danmark fik et par af disse kanoner i arv og eje, en prægtigere optakt kunne monumentplanerne aldrig få.

Halvvejs mod min vilje måtte jeg beskæftige mig med denne tanke, hvor ringe udsigten til dens virkeliggørelse end kunne synes. Hvad ville russerne mon sige til et sådant forslag?

Det første, jeg gjorde, var naturligvis at sætte mig grundigt ind i den for mig tilgængelige litteratur om Bering og hans bedrifter. Jeg læste, hvad Semjonow havde at fortælle, studerede med glæde P. Lauridsens af patriotisk varme gennemglødede skildring af de navnkundige togter, og havde især rigt udbytte af amerikaneren, professor F. A. Golders grundige 2-binds værk fra 1922—25: „Bering's Voyages" (udgivet af American Geographical Society). Dermed følte jeg mig nogenlunde velfunderet til at kunne optræde som pennefører i en fejde for kanonerne.

Henvendelser, dels skriftlige, dels mundtlige, til det sovjetrussiske gesandtskab i København førte ikke til noget. Indfanget som jeg var i spekulationer over problemet, måtte jeg da søge at komme i forbindelse med personer, der kunne give mig nøjere besked om disse kanoner. Men hvor var sådanne at finde? En landsmand, tilfældigt truffet på en Rumæniensrejse, den gamle russiske statsråd C. A. Koefoed, hjalp sagen på gled.

Fra sin embedsvirksomhed i tsartidens Rusland sad han inde med et omfattende kendskab til forhold og mennesker i det store rige, og da jeg spurgte ham til

Kanoner fra Berings skib på Bering-øens strandbred

råds, pegede han strax på en anden dansk mand, professor Hans Johansen, der, som før nævnt, havde opholdt sig i fire år på Bering-øen og vel måtte kunne tilfredsstille nysgerrigheden. Et brev afgik til hans adresse ovre i et af de baltiske lande, hvor han var tilknyttet et videnskabeligt institut. (Først efter anden verdenskrigs urolige tider har denne videnskabsmand fået ansættelse ved Zoologisk Museum i København). Men professor Johansen, som har en stor produktion bag sig af zoologiske og geografiske arbejder, deriblandt også afhandlinger om Vitus Bering, troede *ikke* på „kanonfotografiet". Aldrig havde han set eller hørt noget til kanoner på den strandbred, mens han færdedes dèr. Og han støttede oven i købet sin vantro med at fremsende et amatørfotografi af den selvsamme bred, notabene uden spor af kanoner!

Det næste skridt gjaldt førnævnte professor Golder. Han var imidlertid afgået ved døden, men en forespørgsel til ham blev af American Geographical Society videresendt til professor Leonhard Stejneger, som havde været en virksom medarbejder ved Golders værk om Bering.

I det foregående er Stejneger blevet nævnt som Bering-expert, og det var han i sandhed. Som ganske ung var denne norske naturforsker kommet til Amerika og blevet knyttet til National Museum i Washington, og så tidligt som i firserne i forrige århundrede havde han fået tildelt den opgave, der skulle blive hans livsgerning: så at sige at vandre i Berings fodspor på Alaska og på Bering-øen og studere vor helts — og især hans naturvidenskabelige ledsager, tyskeren Georg Wilhelm Stellers — historie. Bd. II af Golders bog drejer sig om Steller og skyldes Stejnegers pen; såvel dette bind som hans grundlæggende bog om Steller (Cambridge, Mass. 1936) er interessante hovedværker i Bering-litteraturen.

Der kom hurtigt et svar fra Leonhard Stejneger — men ak! også dette var negativt. Heller ikke han, der nøje kendte Bering-øen, fæstede lid til kanonerne!

Kunne det da tænkes, at billedet var et fotografisk trick? Eller var optagelsen af ældre dato, så at kanonerne, hvis de overhovedet havde existeret, kunne være blevet fjernet af amerikanerne, medens disse havde øens pelsdyravl i forpagtning? Ingen af disse forklaringer lød plausibel. — Videbegærligheden var altså stadig utilfredsstillet.

Alligevel var der megen glæde at hente i brevforbindelsen med Stejneger. Skønt han var højt oppe i årene,

var hans breve som skrevne af en ung mand, de var bårne af ungdommelig begejstring. Hans tidligere citerede ord om Vitus Berings fortjenester og betydning er betegnende for den holdning, brevskriveren indtog over for det emne, til hvis belysning han havde viet sit liv.

Et lille kuriosum: Jeg spurgte engang Stejneger, hvorfor han stavede sit (oprindelig fra Böhmen stammende) navn med *j* i stedet for med *i*. Han svarede, at „vi drenge fra Bergens Katedralskole i 1866" var så interesserede i den Svend Grundtvig'ske retskrivningsreform, at tvelydsbetegnelsen *ej* blev foretrukket for *ei*.

Skønt man stadig var i vildrede med hensyn til kanonernes historie, var „sagen" alligevel allerede under udvikling. En lille notits i dagbladet „Hejmdal", Åbenrå, om idéens opståen var kommet redaktionen af „Horsens Folkeblad" i hænde og havde vakt dens interesse, og da derefter også en gengivelse af det spændende kanonbillede blev stillet til bladets rådighed, begyndte en kampagne at komme i gang. Flere artikler i denne og andre aviser — deriblandt også dagblade i hovedstaden — slog til lyd for tanken om, at Horsens burde stræbe efter at erhverve et par af de gamle Bering-minder.

Imidlertid var der gennem brevvexling opnået kontakt med institutionen VOKS — Selskabet for kulturel Forbindelse mellem Sovjetunionen og det øvrige Europa — hos hvis hovedsæde i Moskva man mødte megen velvilje. VOKS var flink til at give forskellige oplysninger vedrørende Bering, sendte f. ex. nogle reproduktioner af gamle russiske avisbilleder — således en gengivelse af et Bering-monument i Petropavlovsk, for-

øvrigt det samme, som er afbildet i P. Lauridsens bog om vor søfarer.

Derved opstod lysten til en mundtlig forhandling med selskabet. I sommeren 1939, lige før krigsudbruddet, rejste jeg (som deltager i en udmærket arrangeret selskabsrejse) til Moskva og besøgte VOKS. Den samme elskværdighed og forståelse, som havde præget brevene derovrefra, kom også til orde i samtalerne med ledelsen, og jeg vendte hjem til Danmark med forhåbninger om, at VOKS nok ville tage sig af sagens videre fremme.

Og efterhånden fik man endelig kendskab til kanonernes historie. Det oplystes, at disse ved et rent tilfælde, nemlig da et hold gendarmer gik i land ved Berings strandingssted og trampede hen over strandbredden, var blevet opdaget *under sandet,* som i århundredernes løb havde lagt sig over dem. Selv Stejneger måtte omsider opgive sin tvivl; i et af sine sidste breve meddelte han, at en kollega af ham, tjekkeren Hrdlicka, i 1938 havde besøgt Bering-øen og dèr hørt om fundet af kanonerne. Forresten havde der allerede 1936 i „Danmarksposten" stået en notits om opdagelsen, nogle linier, som jeg først blev opmærksom på, dengang jeg samlede stof til min i mindeåret 1941 udgivne Bering-bibliografi.

Kontakten med VOKS førte forøvrigt også til, at jeg fra dette selskab modtog den i 1940 trykte, til russisk oversatte udgave af Waxells på tysk førte dagbog fra togtet (senere, i 1948, udkommet i dansk oversættelse ved Johan Skalberg, med forord af Hakon Mielche). Den russiske bog sendtes desuden på min foranledning til nu afdøde professor Lönnberg i Stockholm, som deref-

ter i K. Svenska Vetenskapsakademiens Årsbok 1941 offentliggjorde et udførligt foredrag om Waxell.

Om idéen med at skaffe et par af kanonerne til Horsens lod sig gennemføre, måtte — sagde man i Rusland — blive Papanins, polarflyverens, sag; han indtog en fremskudt stilling inden for ledelsen af de arktiske sager. Forresten havde der været gjort et forsøg på at bringe kanonerne fra øen over til fastlandet; det var imidlertid mislykkedes på grund af storm, men engang skete det nok, og så ville de vel havne i et marinemuseum...

Efter min hjemkomst fortsattes brevvexlingen med VOKS, indtil den brat blev afbrudt ved Hitlers indfald i Rusland. Den sidste skrivelse, der kom derovrefra, indeholdt en anmodning om at få fremskaffet fyldige oplysninger om, hvorledes 200-årsdagen for Berings død var blevet mindet og fejret her i landet. Jeg var jo afskåret fra at følge denne opfordring, ligesom også enhver tanke om at fortsætte jagten på kanonerne måtte „ligge død" til bedre tider. Jeg nøjedes da med at indsamle en del materiale fra mindeåret: avis- og tidsskriftartikler — således „Jyllandsposten"s og Horsens-bladenes fyldige særnumre den 19. december 1941 — samt publikationer fra festen i Horsens, deriblandt Hans Hartvig Seedorffs kantate og naturligvis professorerne Niels Bohrs og Niels Nielsens vægtige og indholdsrige taler. Disse tryksager er nu kommet VOKS i hænde.

Da Tyskland så i 1945 brød sammen, forsøgtes forbindelsen med VOKS genoptaget, men forgæves — Moskva var ikke til at råbe op. Først da jeg i april 1956 var så heldig at blive indbudt til at deltage i en delega-

tionsrejse til Sovjetunionen, blev der lejlighed til atter at føre en forhandling med VOKS om det efterhånden 18 år gamle forslag. Der blev arrangeret et møde mellem mig og en af kulturselskabets ledere, og til denne sammenkomst var desuden tilkaldt en sagkyndig, en geografiprofessor, som sagdes at være fortrolig med alle russiske søtogters historie, hvorom han havde udgivet et større værk.

Mødet blev imidlertid for så vidt en fiasko, som denne expert viste sig at være ganske uvidende om Beringkanonernes existens. Midt i min redegørelse for sagen afbrød han mig med den indvending, at „et fund af sådanne kanoner havde jo været af betydelig værdi, så de kunne da være forsvundet for mange år siden". Min henvisning til billedet lagde professoren ingen vægt på: „Hvad havde en tegners frie fantasi at betyde?" Så måtte jeg forklare ham, at talen ikke var om en tegning, men om et fotografi, optaget af billedbureauet Sojusfoto i Moskva, og give ham titlen på Semjonows bog, hvori han selv ville kunne finde det afgørende bevis. Med andre ord: *jeg* måtte informere *ham* i stedet for han mig — altså den omvendte verden. Derefter havde jeg ikke andet at gøre end at formulere mine ønsker og spørgsmål skriftligt og bede VOKS fremme sagen på bedste måde. Det lovede man, og inden jeg fløj hjem til Danmark, fik jeg besked om, at min henvendelse nu var de og de ministerielle kontorer i hænde.

Skulle der mon virkelig opnås et resultat? Ja måske, men hvornår? Der var efterhånden flere andre i Danmark, der under indtrykket af de offentliggjorte artikler

Kanonerne i København
3. august 1956
om bord på den russiske krydser „Ordzhonikidze"

om sagen var begyndt at interessere sig for kanonerne. Tøjhusmuseet havde kig på dem. Og Hs. kgl. Højhed prins Axel havde korresponderet med den sovjetrussiske ambassadør i København om sagen og havde modtaget et fotografi af een Bering-kanon; på en plads i Petropavlovsk står den, forsynet med en indskrift, opstillet som monument for Horsens-søfareren. Også undervisningsminister Jul. Bomholt havde fået nys om den i en årrække førte kampagne og havde under sit og stats- og udenrigsminister H. C. Hansens officielle besøg i Sovjetunionen bragt sagen på bane over for sin derværende kollega; ministeren støttede mig forøvrigt på min „jagt" med en af ham personlig underskreven, til russisk oversat introduktionsskrivelse.

Sovjetmyndighederne måtte efterhånden kunne forstå, at ønsket om at få et par af disse ægte minder om Bering bragt fra det fjerne Østen til hans fødeby virkelig lå Danmark på sinde.

— — —

Ganske overraskende hurtigt kom afgørelsen.

Den 1. august 1956 kunne VOKS udfærdige en skrivelse til mig med en lykønskning til, at bestræbelserne var kronet med held, idet den russiske Østersøflådes flagskib „Ordzhonikidze", som skulle på venskabsbesøg i København, ville medføre to kanoner, hentede på Bering-øen, som en gave fra Sovjetunionen til Danmark.

Jeg var ved den tid, da alt dette foregik, på vandring i Tyskland, så det russiske brev kom mig først sent i hænde. Men under mit ophold i Göttingen fik jeg fra

en ven i København, historikeren Mogens Lebech, en oprømt epistel om den glædelige nyhed: „Nu har jeg med egne øjne set Berings kanoner...!"

I brevet fra VOKS var indlagt et russisk bladudklip, indeholdende et telegram fra Vladivostok om, at den 31. juli var dertil ankommet en expedition fra Stillehavsflådens krigshistoriske Museum, som under ledelse af museets direktør, Suskov, havde udforsket det sted, hvor det strandede „Sankt Peter"s mandskab havde haft sit standkvarter, og derfra hentet de to kanoner; disse blev fra Vladivostok fløjet til Østersø-havnen Baltjisk (Pillau).

Sovjetunionens gave blev den 3. august på Københavns red højtideligt, under udvexling af taler og til tonerne af Danmarks og Ruslands nationalmelodier, af Sovjet-admiralen A. G. Golovko overrakt den danske stat, repræsenteret ved viceadmiral A. H. Vedel. I et rejsebrev — eller rettere rejsebrevkort — som jeg ved efterretningen om den festlige ceremoni på det russiske flagskib sendte „Politiken", kunne jeg ikke dy mig for at udstøde et lille ærgerligt suk. „En underlig fornemmelse", skrev jeg, „således gennem et par ord i et brev at opleve, at min fikse (ja, jeg synes virkelig ganske fikse) idé pludselig var blevet til virkelighed... og alligevel stod i et sært uvirkeligt skær for mig. Jeg havde jo ikke selv været med, da kanonerne blev afleveret. — Sidde alene med sig selv i en fremmed by og råbe hurra — det gør man jo ikke. Jeg følte mig så pudsigt flad midt i min glæde over resultatet. Og jeg blev egentlig først rigtig mig selv, da „Göttinger Tageblatt" partout

ville interviewe mig både om min spadseretur og om de eneste håndgribelige minder om Horsens' store søn".

Inderst inde var jeg dog selvfølgelig — både på Danmarks og især Horsens bys, men også på egne vegne — såre veltilfreds med, at de snese af breve, tusinder af avisspaltelinier og hundreder af rejsekilometer, som igennem årene var ofret på den af et rent tilfælde inspirerede idé, til syvende og sidst havde vist sig ikke at være spildt.

Hos Burmeister & Wain i København har støbejernskanonerne brugt ventetiden inden rejsen til Horsens til at blive udglødet. De er blevet behandlet således, at de vil kunne tåle at stå opstillet i fri luft uden at tage skade. Den kolossale varmegrad, de har været udsat for, har de klaret stolt — man kan stadig tydeligt på dem læse årstallet 1733 og fabrikationsmærkerne: på den ene *Sibirien,* på den anden *Kamtsjatka.*

Mon det kan tænkes, at kanonerne, eller en af dem, stammer fra Vitus Berings egne jernstøberier, som han anlagde på flere punkter af den uhyre strækning, expeditionen tilbagelagde?

Nu har de altså foretaget deres sidste rejse. Om bord på fregatten „Holger Danske", og med Dannebrog vajende over sig er, de sejlet til Vitus Berings fødeby, og i den af professor C. Th. Sørensen anlagte og af overretssagfører Danjelsen og hustrus legat til Horsens by skænkede grønne, blomstrende park, der bærer søfarerens navn, står de nu på vagt om hans minde.

Af skabelon er de *krigeriske*, men nogen drønende torden har sikkert aldrig rullet fra deres mundinger. De få skud, hvorom der berettes i expeditionens annaler, er alle blevet affyret af geværer. *Fredeligt* er da det stumme sprog, hvori de taler til Vitus Bering-parkens gæster, og enhver, der forstår at lytte til denne tavse tale, vil kunne høre de gamle kanoner fortælle den stolte og gribende historie om den danske sømands dygtighed, vovemod og navnkundige bedrifter.

Erling Stensgård.

Denne bog er udgivet af Andreas Hansens Bogtrykkeri i anledning af Vitus Bering-parkens indvielse i Horsens i september 1957. Bogen er håndsat med Garamont. Omslagstegning: Frank Mahon, Horsens. Klichéer: Horsens Klichéanstalt A/S. Omslag og papir: C. C. Winthers Efterfølger A/S, Århus. Et begrænset antal sælges gennem boghandelen.

Dette eksemplar har nr.

